

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ДЕМЧЕНКО ТЕТЯНА АНАТОЛІЇВНА

УДК 657.22.001.57

**ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ОБОРОТНИХ АКТИВІВ
(на прикладі промислових підприємств фармацевтичної галузі)**

**Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)**

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Київ-2008

Дисертацією є рукопис.

**Робота виконана на кафедрі обліку та аудиту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.**

Науковий керівник : доктор економічних наук, професор
Дорош Ніна Іванівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри обліку та аудиту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Чумаченко Микола Григорович,
академік НАН України,
радник Президії НАН України

кандидат економічних наук, доцент
Кірданов Михайло Григорович,
Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана МОН України,
заступник декана обліково-економічного факультету

**Захист відбудеться « 20 » січня 2009 р. о 16⁰⁰ годині на
засіданні спеціалізованої вченої ради Д.26.001.12
Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 03022, м.
Київ, вул. Васильківська, 90-А, аудиторія 203.**

**З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці
ім. М. Максимовича Київського національного
університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033,
м. Київ, вул. Володимирська, 58, к. 12.**

Автореферат розісланий « 16 » грудня 2008 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
к.е.н, доцент**

О.І. Жилінська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Фармацевтична галузь є однією з важливих галузей економіки України, від її розвитку та якості випущеної продукції залежить забезпечення населення необхідними лікарськими засобами, що є однією з головних передумов задоволення потреб споживачів у збереженні здоров'я, в одужанні, у відновленні працездатності.

Актуальність теми. Ринкові умови функціонування потребують нових підходів до управління господарською діяльністю фармацевтичних підприємств. Фармацевтичне виробництво є матеріаломісткою галуззю промисловості, і тому важливе місце в управлінні підприємством займають оборотні активи. Основними джерелами інформаційного забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень на підприємстві є система бухгалтерського обліку, результати аналізу та аудиту оборотних активів.

Адаптація вітчизняної системи бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів зумовила значні зміни в обліку та оцінці оборотних активів фармацевтичних підприємств, які розширили можливості самостійності вибору методів обліку і оцінки активів, при цьому зросли вимоги до достовірності та оперативності одержуваної облікової інформації.

Набули особливої актуальності проблеми обліку оборотних активів у контексті задоволення інформаційних потреб інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених користувачів повної і достовірної інформації про стан та ефективність використання оборотних активів підприємств. Важливе значення в ринкових умовах господарювання має використання сучасних комп'ютерних бухгалтерських програм та економіко-математичних моделей, які виступають ефективними засобами дослідження мікроекономічних процесів.

Дослідженню проблем обліку, аналізу і оцінки активів приділили увагу у своїх працях такі вітчизняні вчені-економісти як: М.Т.Білуха, Ф.Ф.Бутинець, А.М.Герасимович, С.Ф.Голов, Г.М.Давидов, Н.І.Дорош, І.К.Дрозд, В.П.Завгородній, М.В.Кужельний, Ю.А.Кузьмінський, М.Г.Кірданов, Г.І. Купалова, Н.М.Малюга, Є.В.Мних, Л.В.Нападовська, М.С.Пушкар, В.В.Сопко, Н.М.Ткаченко, Б.Ф.Усач, М.Г.Чумаченко, В.Г. Швець, В.О.Шевчук. Великий внесок у вирішення зазначених проблем внесли зарубіжні вчені: Р.Н.Антоні, В.Ф.Палій, Дж.Робертсон, Я.В.Соколов та ін.

Проте низка питань щодо організації та методики обліку, аналізу і оцінки оборотних активів підприємств фармацевтичної галузі потребує подальших досліджень та наукових розробок.

Дискусійність багатьох теоретичних положень, особливо щодо класифікації активів та вибору їх оцінки, практична значимість обліку та аналізу оборотних активів фармацевтичних підприємств, недостатній рівень їх дослідження у контексті сучасних потреб управління з використанням нових комп'ютерних програм та економіко-математичних моделей зумовили вибір теми і визначили спрямованість дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Київського національного університету імені Тараса Шевченка з теми «Розвиток внутрішнього ринку України в умовах глобалізації: закономірності та протиріччя» (державний реєстраційний номер 06 БФ 040-01), підрозділ «Розробка основних положень Концепції адаптації статистики, бухгалтерського обліку і звітності до стандартів Європейського Союзу». Автором розроблено пропозиції щодо вдосконалення обліку та оцінки використання оборотних активів у фармацевтичній галузі, поглиблено методика аналізу їх використання на фармацевтичних підприємствах.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є наукове обґрунтування теоретичних положень та методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку, економічного аналізу та оцінки оборотних активів фармацевтичних підприємств для інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень.

Для досягнення зазначеної мети поставлені наступні завдання:

- розкрити економічне значення, сутність та склад оборотних активів і уточнити зміст поняття «оборотні активи» в бухгалтерському обліку;

- розширити класифікацію оборотних активів на фармацевтичних підприємствах за різними ознаками;
- розробити методику вибору оцінки оборотних активів та обґрунтувати доцільність її застосування на фармацевтичних підприємствах;
- поглибити методику бухгалтерського обліку операцій з надходження і використання оборотних активів на фармацевтичних підприємствах;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення методики проведення економічного аналізу оборотних активів на фармацевтичних підприємствах для інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень;
- здійснити багатофакторний аналіз ефективності використання оборотних активів на фармацевтичних підприємствах та визначити основні прогностичні тенденції їх ефективного використання;
- внести пропозиції, спрямовані на вдосконалення обліку і аналізу ефективності формування і використання оборотних активів підприємства із застосуванням сучасних інформаційних систем і технологій.

Об'єктом дослідження є оборотні активи та господарські процеси з їх формування і використання у фармацевтичному виробництві.

Предметом дослідження є теоретичні і методичні засади бухгалтерського обліку, економічного аналізу і оцінки оборотних активів на вітчизняних фармацевтичних підприємствах.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційної роботи є положення діалектичного методу пізнання економічних явищ і процесів та системний підхід до розкриття економічної сутності оборотних активів і процесів їх обліку, аналізу і оцінки. При вивченні окремих питань застосовувались такі методи: на етапі збору, систематизації і обробки інформації для проведення дослідження – індуктивний, спостереження; у процесі теоретичного осмислення проблеми – дедуктивний та графічного зображення даних, а також методи аналізу і синтезу для розгляду складових певних економічних явищ; на етапі розробки пропозицій – моделювання, групування, кореляційно-регресійний аналіз, узагальнення та порівняння.

Інформаційну основу дослідження становлять законодавчі акти України, нормативні документи та галузеві інструкції щодо регулювання операцій з оборотними активами, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, Міжнародні стандарти фінансової звітності, матеріали наукових праць та науково-практичних конференцій, матеріали Держкомстату України та звітність і фактичні облікові дані підприємств фармацевтичної галузі.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в розроблених пропозиціях щодо вдосконалення бухгалтерського обліку, економічного аналізу і оцінки оборотних активів фармацевтичних підприємств. Найбільш суттєві теоретичні та практичні результати, що характеризують новизну дослідження, такі:

вперше:

- запропоновано виділити у складі поточних активів фармацевтичних підприємств в окрему групу готову продукцію і незавершене виробництво з метою визначення їх справедливої оцінки та найбільш прийнятні методи їх оцінювання, рекомендації щодо їх аналітичного обліку, що дасть можливість більш достовірно визначити реальну вартість активів підприємства та вплив на кінцеві результати господарської діяльності;

- розроблено економіко-математичну модель визначення ефективності використання оборотних активів на фармацевтичних підприємствах за результатами виявлення основних факторів та ранжування їх впливу на результативний показник, при цьому виявлено квадратичні залежності прибутку від обсягу оборотних активів і собівартості реалізованої продукції, що сприятиме підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень;

удосконалено:

- трактування таких економічних категорій як «активи», «оборотні активи», «поточні активи», що має забезпечити внутрішню узгодженість, цілісність і повноту нормативного

регулювання бухгалтерського обліку через усунення відмінностей і розбіжностей у тлумаченні термінів, понять, критеріїв, теоретичних засад, показників;

- теоретичні підходи до класифікації оборотних активів через виділення та доповнення таких класифікаційних ознак як: характер використання у виробничому процесі, право власності, рівень ліквідності, склад, місце у кругообороті капіталу, види джерел утворення, рівень ризику ефективності використання, що дасть змогу забезпечити організацію обліку, звітності та економічного аналізу на підприємстві на наукових засадах та розширить інформаційну базу прийняття управлінських рішень;

- методичний інструментарій проведення оцінки оборотних активів шляхом виокремлення об'єкту оцінки, основних етапів процесу оцінювання, причинно-наслідкових зв'язків між ними, визначення змісту, параметрів та процедур, які їх характеризують з метою науково-обґрунтованого процесу оцінювання та виявлення факторів впливу на вибір методів оцінки;

- виділення груп та відповідно системи показників фінансового стану суб'єкта господарювання, принципи комп'ютеризації аналітичних розрахунків, а також програмний модуль, який дає можливість формувати аналітичний баланс де оборотні активи розміщено залежно від швидкості їх ліквідності, а пасиви щодо терміновості їх плати, що розширить аналітичні можливості та забезпечить аналітичну обґрунтованість у прийнятті оперативних управлінських рішень;

дістали подальшого розвитку:

- методика обліку дебіторської заборгованості: поглиблено класифікацію дебіторської заборгованості з метою її оцінки, порядок і облік безнадійної заборгованості на окремому субрахунку, рекомендації щодо аналітичного обліку та форму облікового реєстру, що забезпечить реальну оцінку дебіторської заборгованості відповідно до вимог ринкової економіки;

- використання моделювання оцінки ринкової вартості підприємства, вибору і застосування оцінки оборотних активів: визначено принципи, мету, завдання, фактори впливу на оцінку оборотних активів на різних стадіях операційного циклу, що сприяє формуванню достовірного інформаційного середовища прийняття рішень щодо управління оборотними активами;

- методика економічного аналізу ефективності використання оборотних активів через поглиблену розробку принципів, видів, об'єктів та суб'єктів аналізу, джерел інформації, системи показників, факторів, прийомів та способів аналізу, яка забезпечує визначення залежності між ефективністю використання оборотних активів та кінцевими результатами господарювання підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити реальне відображення операцій в обліку оборотних активів у сучасних ринкових умовах господарювання, а також своєчасне одержання та аналіз необхідної інформації керівництвом підприємств фармацевтичної галузі. Результати дослідження направлені на підвищення достовірності, оперативності і аналітичності обліку, аналізу і оцінки оборотних активів, і можуть впроваджуватися в практику роботи не тільки фармацевтичних підприємств, а й підприємств інших галузей, а також використовуватися при розробці нормативних документів з бухгалтерського обліку.

Запропоновані в роботі напрями вдосконалення обліку та аналізу оборотних активів з використанням комп'ютерної бухгалтерської програми „1С: Бухгалтерія 7.7 для України”, а також економіко-математична модель максимізації ефективності формування і використання оборотних активів підприємства, використовуються на досліджуваних підприємствах: ВАТ „Вітаміни” (акт від 27.05.08 р. №01/1158), ВАТ «Монфарм» (акт від 27.05.2008 р. №02/1179), ЗАТ «Технолог» (акт від 29.05.2008 р. №12112). А також у навчальному процесі при викладанні дисциплін «Фінансовий облік» та „Інформаційні системи і технології в обліку” в Уманському державному аграрному університеті (довідка від 19.05.2008 р. №317).

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження, що викладені в дисертації, пройшли апробацію шляхом участі у наступних конференціях: восьмої Міжнародної науково-практичної конференції „Інформаційні технології в економіці, менеджменті і бізнесі. Проблеми науки, практики та освіти” (м. Київ, 12-13 грудня 2003 р.); одинадцятої Міжнародної науково-практичної конференції „Інформаційні технології в економіці, менеджменті і бізнесі. Проблеми науки, практики та освіти” (м. Київ, 24-25 листопада 2005 р.); Міжнародної науково-практичної конференції „Міжнародні тенденції розвитку бухгалтерського обліку і аудиту та перспективи для України” (м. Київ, 19 травня 2006 р.); Науково-практичної конференції „Комп’ютерні системи і мережні технології” (м. Київ, 27 травня 2007 р.); восьмої Міжнародної науково-практичної конференції „Теорія і практика сучасної економіки” (м. Черкаси, 26-28 жовтня 2007 р.).

Публікації. За результатами дисертації у фахових виданнях опубліковано 9 наукових статей обсягом 3,2 друк. арк., 4 тези доповідей обсягом 0,4 друк. арк., а також розділи у колективній монографії та навчальному посібнику складають відповідно 0,42 друк. арк. і 6,4 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації складає 213 сторінок комп’ютерного тексту. Дисертація має 17 таблиць на 10 сторінках, 30 рисунків на 18 сторінках, список використаних джерел, що включає 232 найменування на 18 сторінках, і 28 додатків на 28 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, завдання, предмет і об’єкт дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі «Оборотні активи як обліково-економічна категорія і об’єкт обліку і звітності»** уточнено економічний зміст оборотних активів та вдосконалено їх класифікацію з урахуванням особливостей функціонування фармацевтичних підприємств.

Встановлено, що в сучасній економічній літературі існують такі поняття, як „оборотний капітал”, „оборотні кошти”, „оборотні засоби”, „поточні активи”. На підставі аналізу сутності зазначених понять зроблено висновок про відсутність єдиних підходів до визначення поняття «активи», що негативно позначається на організації та веденні бухгалтерського обліку на підприємстві, обґрунтовано необхідність уточнення цього поняття. До визначення поняття «активи» в роботі введено поняття вартості і активи визначені як ресурси, які знаходяться у володінні та користуванні підприємства, мають свою вартість і від використання та реалізації яких підприємство має економічні вигоди тепер або очікує їх у майбутньому, і які є результатом раніше здійснених операцій. Актив повинен бути ресурсом, яким володіє та користується підприємство і який має свою вартість, що можна оцінити.

Дослідження показали, що активи підприємства доцільно розподіляти на довгострокові та поточні й відобразити їх у балансовому звіті мірою зменшення їх ліквідності. З метою дотримання принципу співвідношення доходів і витрат на їх отримання витрати на придбання або виготовлення довгострокових активів переносяться на вартість готової продукції, робіт, послуг частинами протягом тривалого періоду (перебуваючи при цьому в обороті підприємства). Поточні активи, до яких належать і товарно-матеріальні цінності, витрачаються протягом одного року або операційного циклу і зіставляються з отриманими в цей період доходами. Оборотні активи є вужчим поняттям, ніж поточні активи, оскільки в обороті знаходяться, як правило, запаси і дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, включаючи аванси видані. Проте грошові кошти, а також інші види дебіторської заборгованості можуть перебувати в господарському обороті підприємства, а можуть бути спрямовані на інші цілі. Поточні активи повніше характеризують господарські

засоби, які використовуються в поточному періоді. Тому в роботі запропоновано визначення *поточних активів* підприємств, до складу яких входять активи, які: призначені для власного використання підприємством протягом одного виробничого циклу, чи одного року з дати балансу; знаходяться на підприємстві для реалізації терміном не більше одного року з дати балансу; є грошовими коштами або активами, які їм еквівалентні та необмежені у своєму використанні.

Існуючі на сьогоднішній день класифікації поточних активів не достатньо відповідають потребам управління фармацевтичними підприємствами. У роботі поглиблено теоретичні підходи та обґрунтовано класифікацію поточних активів за такими ознаками як: характер використання у виробничому процесі, право власності, рівень ліквідності, склад, місце у кругообороті капіталу, види джерел утворення, рівень ризику ефективності використання, що забезпечить належні передумови для ведення обліку, контролю, аналізу та планування оборотних активів на фармацевтичних підприємствах.

В організації та веденні бухгалтерського обліку в сучасних умовах господарювання важливе місце посідає оцінка оборотних активів, оскільки від застосованої методики оцінки залежить достовірність звітних показників, які характеризують майновий і фінансовий стан підприємства. Функція оцінки полягає у вимірюванні вартості об'єктів бухгалтерського обліку. Встановлено, що в умовах нестабільності ринку та значних коливань цін прийнятною є оцінка запасів за правилом найнижчої оцінки, згідно з яким запаси оцінюються і відображаються за найменшою з можливих вартостей – ринковою ціною або собівартістю. Концепція найменшої оцінки обумовлена потребами кредиторів та користувачів фінансової звітності, які віддають перевагу саме найнижчій оцінці активів. Дослідження використання найменшої із оцінок у практиці різних країн приводять до висновку, що це створює для підприємства певні резерви і забезпечує дотримання фундаментальних принципів бухгалтерського обліку: обачності, суттєвості, безперервності діяльності.

Аналіз ефективності використання оборотних активів проводиться із застосуванням всієї сукупності методів, інструментарію, технологій для збирання, пояснення даних про господарську діяльність підприємства, обробки та формування висновків за отриманими результатами з метою прийняття ефективних управлінських рішень. У роботі обґрунтовано та запропоновано схему проведення комплексного економічного аналізу оборотних активів відповідно до основних принципів, мети та завдань, суб'єктів, інформаційної бази, видів, прийомів та способів аналізу, формування висновків за одержаними результатами дослідження (рис.1).

У другому розділі «Методологія і організація бухгалтерського обліку та фінансової звітності оборотних активів» розкрито організаційні та методичні аспекти обліку, оцінки та фінансової звітності оборотних активів та рекомендації щодо їх вдосконалення з урахуванням особливостей фармацевтичного виробництва.

У сучасних умовах діяльності фармацевтичних підприємств на облік покладено важливе завдання, що полягає у покращенні інформаційного забезпечення управління підприємством. Це зумовлює потребу перегляду певних теоретичних положень бухгалтерського обліку, методичних засад формування й обробки облікової інформації щодо активів фармацевтичних підприємств, і оборотних активів зокрема. У процесі управління діяльністю фармацевтичного підприємства велике значення має сукупна вартісна оцінка оборотних активів. Для кваліфікованого здійснення процесу оцінки необхідна належна класифікація активів за їх видами, характером володіння ними, а також напрямками оцінки. Оцінку придбаних запасів визначають за фактичною собівартістю, яка складається з вартості придбання, транспортно-заготівельних витрат та інших витрат. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку пропонують декілька методів оцінки вибуття запасів. Проведені дослідження порівняльного аналізу застосування різних методів оцінки вибуття запасів показали, що найбільш прийнятним для використання на фармацевтичних підприємствах в умовах незначного асортименту виробничих запасів та високого рівня комп'ютеризації первинного облікового процесу є метод ідентифікаційної собівартості. Цей

метод є оптимальним і при виробництві окремих партій за замовленнями, його застосування дозволяє отримати найвищу точність вартості вибуття запасів.

Проведені аналітичні дослідження застосування різних методів оцінки вибуття запасів на фармацевтичних підприємствах засвідчили, що метод середньозваженої собівартості доцільно використовувати на підприємствах з широким асортиментом виробничих запасів і процес його обліку характеризується незначними трудовими затратами. Метод перших закупок в умовах прогресивної інфляції забезпечує найбільш реальну ринкову вартість запасів на балансі на кінець звітного періоду.

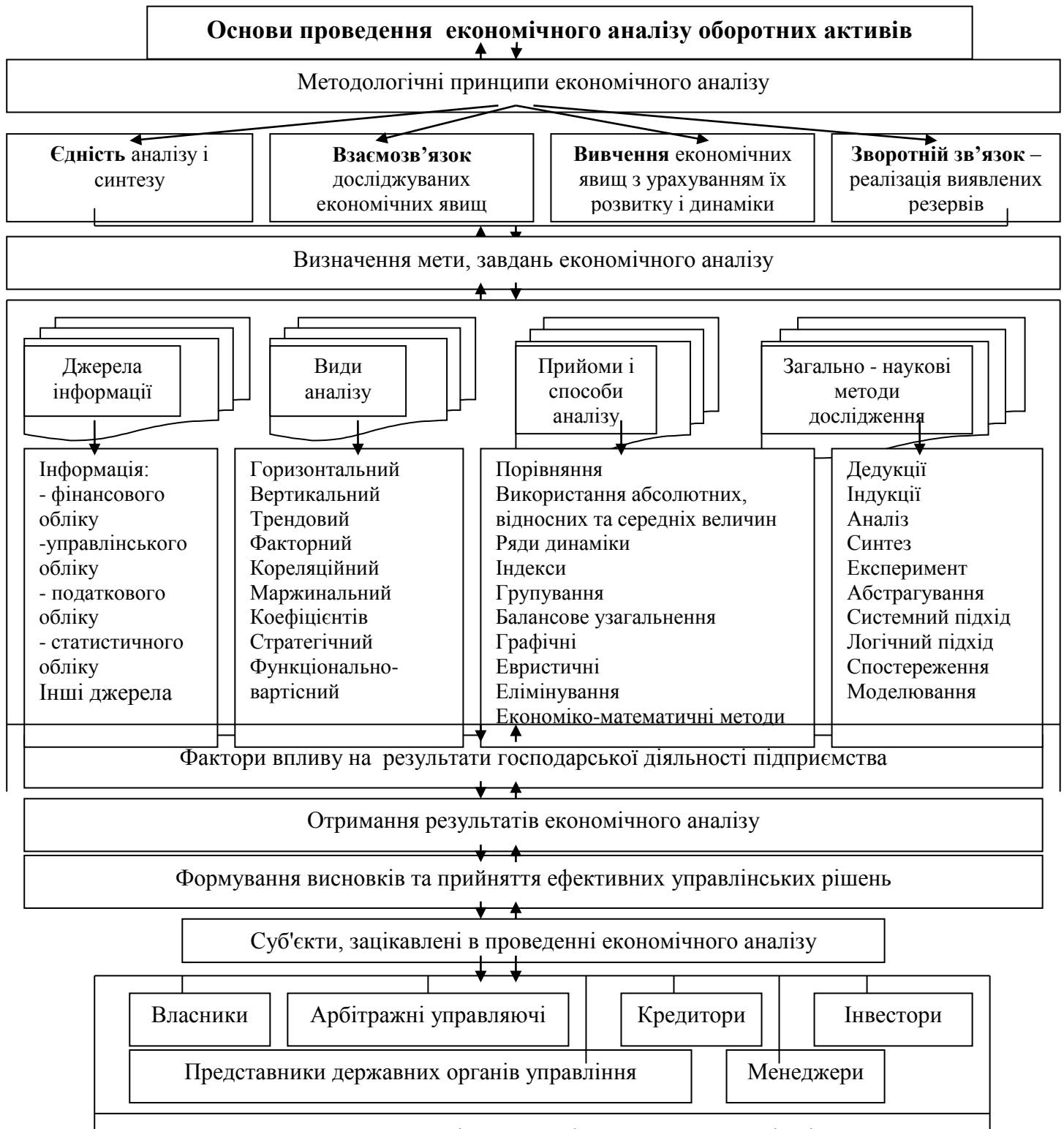

Рис.1.Схема проведення економічного аналізу оборотних активів підприємства

Значення нормативного методу полягає у забезпеченні контролю списання запасів у виробництво за нормами витрачання. На фармацевтичних підприємствах спостерігається поєднання нормативного та ідентифікаційного методів оцінки собівартості списаних запасів. Виявлено, що вибір зазначених методів оцінки вибуття запасів обумовлюється розмірами фармацевтичного підприємства, його технологічними особливостями та станом економічного середовища, в якому воно функціонує.

Фактична собівартість готової продукції на фармацевтичному підприємстві визначається в кінці місяця, тому відображення руху готової продукції, її надходження і списання протягом місяця доцільно здійснювати за плановою собівартістю. Вартість товарних запасів, переданих на реалізацію у власних роздрібних точках, доцільно оцінювати методом ціни продажу з встановленням націнки на вартість придбання. Специфіка, притаманна фармацевтичному виробництву, що полягає в індивідуалізації замовлень, швидкості оновлення асортименту продукції, відповідності стандартам GMP, обумовлює метод прямих витрат оцінки незавершеного виробництва та розподіл загально виробничих витрат залежно від центрів їх виникнення у виробничому процесі.

Сучасні ринкові умови здійснення договірних зобов'язань та розрахунків по-новому впливають на оцінювання дебіторської заборгованості. На фармацевтичних підприємствах впроваджена система знижок і надбавок при реалізації лікарських засобів на умовах попередньої оплати, їх відпуску з відстроченням платежу чи отриманні грошових коштів у момент відвантаження продукції. Якщо на підставі аналізу платоспроможності дебіторів виникають сумніви щодо погашення заборгованості, то на підприємстві створюється резерв сумнівних боргів з метою визначення чистої реалізаційної вартості поточної дебіторської заборгованості. Списання з активів безнадійної дебіторської заборгованості здійснюється з одночасним зменшенням величини резерву сумнівних боргів. Оскільки перед списанням заборгованість повинна перейти в безнадійну, то доцільним є застосування субрахунку до рахунку 38 під назвою «Резерв погашення безнадійної заборгованості» з відповідною кореспонденцією рахунків.

У роботі поглиблено теоретичні підходи щодо визначення основних етапів вибору оцінки оборотних активів фармацевтичних підприємств та їх змісту з метою оптимізації процесу оцінювання та виявлення факторів впливу на вибір методів оцінювання (рис.2).

З метою загальної оцінки фармацевтичне підприємство розглядається як майновий комплекс, що складається із об'єктів, які можуть бути оцінені незалежно один від одного. Загальна вартість підприємства може бути визначена як сума вартостей його елементів, серед яких варто розрізнити ті, що обліковуються (наприклад, земля, нерухомість, обладнання, ліквідні активи, дебіторська заборгованість) та не обліковані (наприклад, імідж, ділова репутація, кваліфікація персоналу, якість управління).

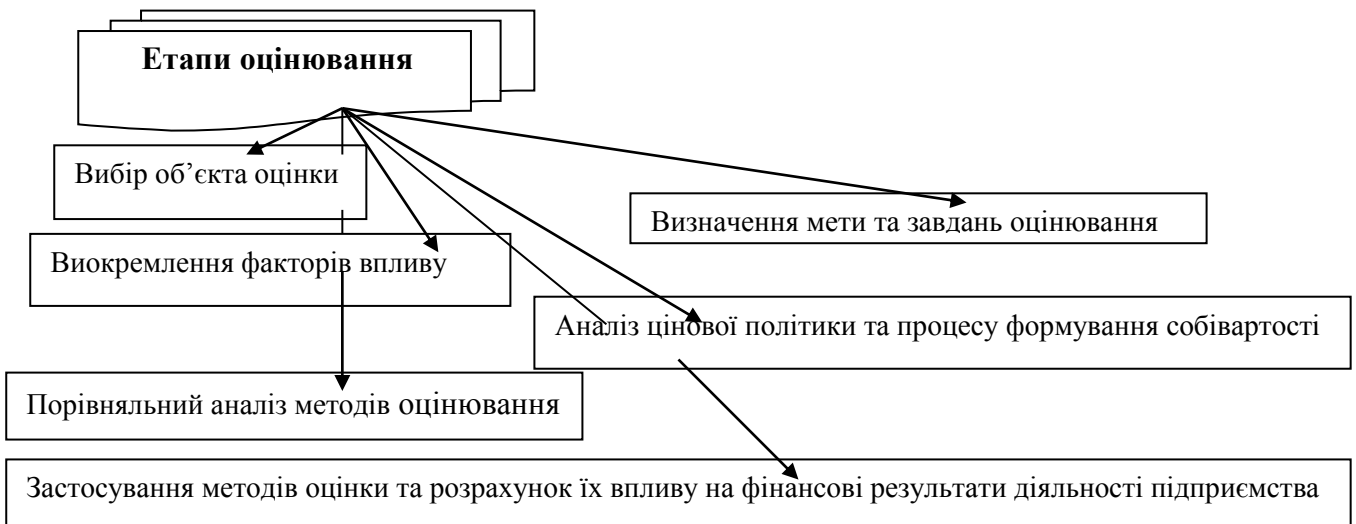

Рис.2. Основні етапи процесу оцінювання оборотних активів

Оцінка має проводитися залежно від поставленої мети. Об'єкт може бути оцінено по-різному залежно від того, чи оцінка робиться з перспективою діяльності підприємства чи його ліквідації. Дослідження засвідчили, що залежно від потреб можна застосовувати такі основні методи оцінки як: балансова, ринкової вартості, вартості капіталу, оцінки добробуту акціонерів.

У третьому розділі «Економічний аналіз формування і використання оборотних активів на фармацевтичних підприємствах» висвітлено теоретичні та практичні аспекти проведення економічного аналізу оборотних активів, основні напрями його удосконалення з метою їх ефективного формування та використання на фармацевтичних підприємствах, зокрема за допомогою застосування сучасних комп'ютерних технологій.

Оскільки економічні явища і процеси обумовлені причинно-наслідковими зв'язками та залежністю, то завданнями економічного аналізу є розкриття та дослідження цих факторів. На наявність та ефективність використання оборотних активів впливає багато різноманітних факторів, дію яких необхідно виявити і вивчити. Необхідною передумовою проведення економічного аналізу є економічно обґрунтована класифікація факторів, які впливають на господарську діяльність підприємства та її результати. Особливістю здійснення економічного аналізу є також виявлення та дослідження взаємозалежності між показниками, які визначаються об'єктивними умовами виробництва й обігу лікарських засобів.

При проведенні факторного аналізу виявляються окремі фактори, які впливають на зміну результативного показника або процес, встановлюються форми детермінованої (функціональної) або стохастичної (кореляційної) залежності між результативним показником і факторами, а також визначається роль окремих факторів у зміні результативного показника. У багатьох випадках на результативний показник впливає декілька факторів. Між факторами існують складні взаємозв'язки, тому їх вплив на результативний показник комплексний і його не можна розглядати як просту суму ізольованих впливів.

За даними фармацевтичних підприємств Черкаської області були проведені дослідження ефективності використання оборотних активів шляхом застосування багатофакторного кореляційно-регресійного аналізу, який дозволяє оцінити міру впливу на досліджуваний результативний показник кожного із введених у модель факторів, за умови фіксованих на середньому рівні інших факторів. Математично завдання полягало у встановленні рівняння залежності результативного показника від факторних показників, знаходження функції $y=f(x_1, x_2, x_3, \dots, x_{12})$. Встановлена залежність ефективності використання оборотних активів (y) (прибуток/середньорічна вартість оборотних активів) від виявлених дванадцяти факторів. За результатами перевірки їх на мультиколінеарність та ранжування в роботі виокремлено наступні фактори, які мають найбільший вплив на результативний показник та не взаємодіють між собою: тривалість одного обороту (x_3), коефіцієнт незалежності фармацевтичного підприємства (x_8), коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів (x_{10}) та коефіцієнт оборотності основних засобів (x_{11}). За цими найбільш суттєвими факторами проведено кореляційно-регресійний аналіз оборотних активів досліджуваних підприємств та по Черкаській області загалом (табл.1). Виявлено, що результативний показник головним чином зростає зі зростанням коефіцієнту оборотності матеріально-виробничих запасів і зменшенням тривалості одного обороту, коефіцієнта незалежності та коефіцієнта оборотності основних засобів.

Таблиця 1

**Зведені дані кореляційно-регресійного аналізу
фармацевтичних підприємств Черкаської області**

Об'єкт дослідження	Кореляційне рівняння	Коефіцієнт множинної кореляції	Коефіцієнт детермінації
ВАТ "Вітаміни"	$y = -0,1 + 0,0003x_3 - 0,03x_8 - 0,001x_{10} + 0,06x_{11}$	0,74	0,55
ВАТ "Монфарм"	$y = -0,3 + 0,0001x_3 + 0,43x_8 - 0,03x_{10} + 0,08x_{11}$	0,86	0,74
ЗАТ "Технолог"	$y = 0,04 - 0,0002x_3 - 0,008x_8 - 0,09x_{10} + 0,02x_{11}$	0,59	0,35
Загалом по Черкаській області	$y = 0,9 - 0,003x_3 - 0,04x_8 + 0,13x_{10} - 1,3x_{11}$	0,72	0,52

На підставі визначених тенденцій змін чотирьох факторів у 2000-2007 рр. розраховані їх прогнознi величини та отримано прогноз результативного показника, який показав, що по Черкаській області в 2010 р. можна отримати його збільшення у понад тринадцять разів у порівнянні з 2006 р., що вагомо вплине на діяльність фармацевтичних підприємств (табл.2).

Таблиця 2

**Прогнознi тенденції ефективності використання оборотних активів
у фармацевтичній промисловості Черкаської області, тис. грн.**

Об'єкт дослідження	Значення показника за роками						Тенденції зміни 2010р.(разів) до:	
	2000	2006	2007	2008	2009	2010	2000	2006
ВАТ "Вітаміни"	-0,019	0,001	0,043	0,076	0,129	0,206	-	21
ВАТ "Монфарм"	0,109	0,008	0,053	0,079	0,107	0,136	1,2	18
ЗАТ "Технолог"	0,024	0,057	-0,026	0,012	0,049	0,096	4,0	1,7
Фармацевтичні підприємства Черкаської області	0,074	0,024	0,065	0,153	0,232	0,303	4,1	13

За результатами дослідження експериментальних даних побудована економіко-математична модель досягнення максимуму функції ефективності використання оборотних активів на досліджуваних фармацевтичних підприємствах. Аналіз статистичних даних, запропонованої економіко-математичної моделі та результатів кореляційного аналізу дає підставу очікувати певну функціональну залежність між факторами виробництва. Засобами двомірної поліноміальної регресії інтегрованого середовища Mathcad було отримано квадратичні залежності прибутку від обсягу оборотних активів фармацевтичних підприємств і собівартості реалізованої продукції. Наприклад, залежність прибутку (P) від обсягу оборотних активів (x) і собівартості (y) для ЗАТ "Технолог" має вигляд:

$$P(x, y) = -5,053 \cdot 10^{-3} x^2 - 2,302 \cdot 10^{-3} y^2 + 6,802 \cdot 10^{-3} xy + 12,735x - 7,924y - 9102$$

Для визначення оптимального обсягу оборотних активів на ЗАТ «Технолог» та отримання максимального прибутку необхідно брати точки з області проєкції поверхні $P(x,y)$ на площину oxy (рис.3).

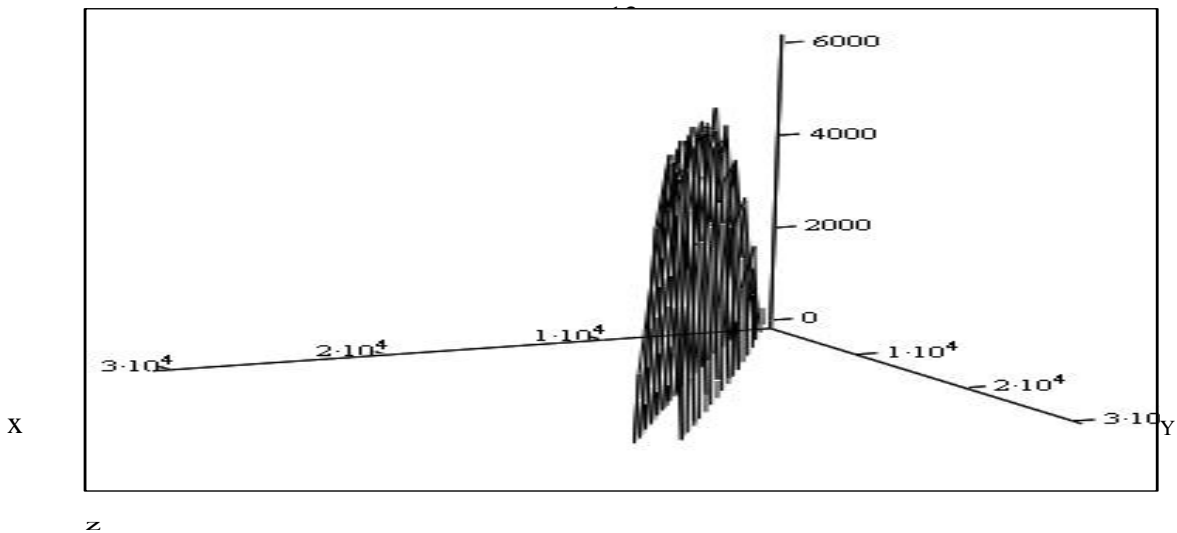

Рис. 3. Вплив обсягу оборотних активів на прибуток і собівартість на ЗАТ «Технолог»

Дослідження отриманих функціональних залежностей дозволили зробити висновок, що найбільші величини прибутку отримуються, якщо обсяг оборотних активів та собівартість продукції не є незалежними факторами, а зв'язані функціональною залежністю. Більш детальне вивчення властивостей прибутку як функції обсягу оборотних активів і собівартості для ЗАТ "Технолог" дозволило встановити, що найбільші величини прибутку досягаються, якщо собівартість (y) і обсяг оборотних активів (x) зв'язані наступною лінійною залежністю: $y=1,412x-719$. Крім того, якщо ці фактори зв'язані подібним співвідношенням, то величина прибутку досягає максимального значення при величині обсягу оборотних активів 17000 тис. грн. Прогнозовані величини обсягу оборотних активів, собівартості та прибутку показано на прикладі підприємства ЗАТ «Технолог» (табл.3).

Таблиця 3

Прогнозовані значення оборотних активів, собівартості та прибутку на фармацевтичному підприємстві ЗАТ «Технолог», тис. грн.

Обсяг оборотних активів (x)	Собівартість (y)	Прибуток (x, y)
$5.5 \cdot 10^3$	$7.047 \cdot 10^3$	$1.544 \cdot 10^3$
$6.5 \cdot 10^3$	$8.459 \cdot 10^3$	$2.409 \cdot 10^3$
$7.5 \cdot 10^3$	$9.871 \cdot 10^3$	$3.195 \cdot 10^3$
$9.5 \cdot 10^3$	$1.27 \cdot 10^4$	$4.536 \cdot 10^3$
$1.2 \cdot 10^4$	$1.623 \cdot 10^4$	$5.775 \cdot 10^3$
$1.4 \cdot 10^4$	$1.905 \cdot 10^4$	$6.417 \cdot 10^3$
$1.7 \cdot 10^4$	$2.329 \cdot 10^4$	$6.799 \cdot 10^3$
$1.9 \cdot 10^4$	$2.611 \cdot 10^4$	$6.666 \cdot 10^3$
$2.1 \cdot 10^4$	$2.893 \cdot 10^4$	$6.222 \cdot 10^3$
$2.4 \cdot 10^4$	$3.317 \cdot 10^4$	$4.975 \cdot 10^3$

Процеси управління фармацевтичним підприємством потребують прийняття складних управлінських рішень щодо підвищення прибутковості та ефективності діяльності підприємства, що передбачає проведення аналізу фінансового стану підприємства, виробничого потенціалу, можливостей покращення функціонування підприємства, ефективного формування та використання оборотних активів.

Система показників фінансового стану представлена показниками фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності, ділової активності та рентабельності. Використання комп'ютерних інформаційних технологій дає можливість розширити обсяги аналітичних досліджень та зменшити витрати часу на їх проведення. Для забезпечення цілей аналізу до конфігурації програми «1С:Бухгалтерія 7.7 для України» створено файл із

запропонованим додатковим програмним алгоритмом, який дає можливість формувати аналітичний баланс ліквідності підприємства за певний період з порівнянням активів, згрупованих залежно від швидкості перетворення їх у грошові засоби, із пасивами, які згруповані за ступенем терміновості їх погашення. Крім цього, програма при використанні такого алгоритму для оцінки можливостей досліджуваного підприємства виконати свої зобов'язання перед кредиторами, використовуючи оборотні активи, проводить розрахунок основних коефіцієнтів ліквідності.

Використання розроблених у дисертації теоретичних положень та практичних рекомендацій дозволить покращити інформаційне забезпечення щодо прийняття управлінських рішень на фармацевтичних підприємствах.

ВИСНОВКИ

Проведені дослідження дозволили сформулювати висновки, які мають значення для подальшого розвитку теорії, методології і практики бухгалтерського обліку, економічного аналізу та оцінки оборотних активів фармацевтичних підприємств.

1. Дослідження сучасного стану розвитку науки і практики бухгалтерського обліку й економічного аналізу дають підставу зробити висновок про доцільність узагальнення теоретичних і практичних підходів до визначення місця оборотних активів у кругообороті капіталу і розкриття економічної сутності поняття «активи», що дозволило трактувати активи як ресурси, які знаходяться у володінні та користуванні підприємства, мають свою вартість і від використання та реалізації яких підприємство має економічні вигоди тепер або очікує їх у майбутньому, і які є результатом раніше здійснених операцій. Вперше у визначенні активу акцентовано увагу на його вартості, яку можна оцінити. Аналіз сутності таких понять як «оборотний капітал», «оборотні кошти», «оборотні засоби», «поточні активи» показав відсутність єдиного визначення як щодо самих активів, так і оборотних активів зокрема, та необхідність у подальшому вдосконаленні та усуненні суперечностей щодо визначення оборотних активів фармацевтичних підприємств з метою ефективної організації та достовірного ведення бухгалтерського обліку.

2. Проведені дослідження показали, що за участю господарських засобів у виробничому процесі, вкладених коштах і поверненості їх підприємству активи краще класифікувати не як оборотні, а як поточні активи, що повніше відображає реальні операції на підприємстві у поточному періоді. Доцільно визначати «поточні активи» як ресурси, що: призначені для власного використання підприємством протягом одного виробничого циклу, чи одного року з дати балансу; знаходяться на підприємстві для реалізації терміном не більше одного року з дати балансу; є грошовими коштами або активами, які їм еквівалентні та необмежені у своєму використанні.

3. Існуючі на сьогоднішній день класифікації поточних активів фармацевтичних підприємств не повністю відповідають потребам управління підприємством. Доцільно розподіляти поточні активи за: їх ліквідністю, правом власності, характером використання у виробничому процесі, складом, місцем у кругообороті капіталу, видами джерел утворення, рівнем ризику ефективності використання, що забезпечує належну теоретичну базу для обліку, контролю та аналізу оборотних активів на фармацевтичних підприємствах.

4. Важливе місце в організації і веденні бухгалтерського обліку на фармацевтичному підприємстві займає оцінка оборотних активів. Від використаної методики оцінки залежить якість і достовірність звітних показників, що характеризують майновий і фінансовий стан фармацевтичного підприємства. На вибір і застосування оцінки оборотних активів суттєво впливають завдання фармацевтичного підприємства та пріоритети його розвитку, які зумовлюють мету її проведення. Вибір відповідного методу оцінювання обумовлюється поставленими завданнями, факторами внутрішнього та зовнішнього середовища, ціновою політикою, результатами проведеного порівняльного аналізу можливих варіантів оцінювання та їх впливу на фінансові результати діяльності підприємства.

5. Процес адаптації системи бухгалтерського обліку в Україні із застосуванням міжнародних стандартів зумовив значні зміни в обліку та звітності підприємств. За таких умов для визначення реальної вартості підприємства необхідно забезпечити справедливу оцінку вартості готової продукції і незавершеного виробництва. Для цього запропоновано виділити у складі поточних активів фармацевтичних підприємств в окрему групу готову продукцію і незавершене виробництво. Оцінку вартості готової продукції при її надходженні та списанні протягом місяця доцільно здійснювати за плановою собівартістю, а вартість товарних запасів, переданих на реалізацію у власних роздрібних точках оцінювати методом ціни продажу. Специфіка, притаманна фармацевтичному виробництву, обумовлює використання методу прямих витрат оцінки незавершеного виробництва.

6 На підставі порівняльного аналізу встановлюються переваги і недоліки методів оцінки вибуття запасів. Оптимальним методом оцінки вибуття запасів на фармацевтичних підприємствах визначено метод ідентифікаційної собівартості. Цей метод доцільно використовувати в умовах незначного асортименту виробничих запасів та використанні комп'ютерного бухгалтерського програмного забезпечення, він є оптимальним і через виробництво окремих партій за замовленнями, що є специфікою галузі, і його застосування передбачає найбільшу точність визначення вартості вибуття запасів.

7. Для визначення реальної вартості дебіторської заборгованості доцільно здійснювати її класифікацію за такими групами: реальна заборгованість; сумнівна заборгованість; безнадійна заборгованість. При виникненні сумнівів щодо погашення дебіторської заборгованості, підприємству необхідно створювати резерв для погашення безнадійної заборгованості, що забезпечить підвищення рівня достовірності фінансової звітності. В наказі про облікову політику потрібно також визначити строк безнадійної заборгованості терміном не більше 12 місяців з початку формування сумнівної заборгованості, а в момент закінчення вказаного часу списувати її з рахунку 36 як безнадійну заборгованість за рахунок створеного резерву з одночасним відображенням списаної суми на позабалансовому рахунку. Доцільним є застосування субрахунку 38 під назвою „Резерв погашення безнадійної заборгованості”, оскільки списується не сумнівна заборгованість, а така, що перейшла в безнадійну. Необхідно і подальше удосконалення методології бухгалтерського обліку і фінансової звітності оборотних активів фармацевтичних підприємств з метою отримання достовірної інформації для прийняття ефективних управлінських рішень.

8. Базуючись на застосуванні системного підходу економічний факторний аналіз доцільно представити такими основними етапами: встановлення мети та завдань дослідження; виявлення факторів впливу на результативні показники; визначення форми залежності між результативними показниками і факторами; побудова економічно обґрунтованої факторної моделі; проведення розрахунку впливу факторів та оцінювання значення кожного із них у зміні величини результативного показника; використання економіко-математичного моделювання для розширення проведення факторного аналізу; обґрунтування висновків щодо результатів здійсненого дослідження; прийняття відповідних управлінських рішень.

9. Використання багатофакторного кореляційно-регресійного аналізу дозволяє оцінити міру впливу на досліджуваний результативний показник кожного із введених у модель факторів та забезпечити необхідну величину результативного показника досягненням відповідних величин показників – факторів. За результатами дослідження 12 факторів, введених у кореляційно-регресійну модель, та ранжування їх за силою впливу на ефективність використання оборотних активів фармацевтичних підприємств і перевірки на мультиколінеарність виявлено чотири фактори, які мають найбільший вплив на результативний показник та не взаємодіють між собою. Це - тривалість одного обороту, коефіцієнт незалежності фармацевтичного підприємства, коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів та коефіцієнт оборотності основних засобів. За встановленою залежністю розраховано прогнозні показники ефективності використання

оборотних активів на фармацевтичних підприємствах Черкаської області, що створює інформаційну базу для прийняття стратегічних управлінських рішень. Засобами двомірної поліноміальної регресії інтегрованого середовища Mathcad отримано квадратичні залежності прибутку від обсягу оборотних активів фармацевтичних підприємств і собівартості реалізованої продукції та розраховано їх прогнозні величини.

10. Використання комп'ютерних інформаційних технологій дає можливість розширити обсяги аналітичних досліджень та зменшити витрати на їх проведення. Для забезпечення цілей аналізу до конфігурації "1С: Бухгалтерія 7.7. для України" створено файл із запропонованим додатковим алгоритмом, який уможливує формування аналітичного балансу ліквідності та розрахунку основних коефіцієнтів ліквідності. Удосконалення методики проведення економічного аналізу формування і використання оборотних активів на фармацевтичних підприємствах дозволить підвищити ефективність управління оборотними активами як фармацевтичних підприємств, так і інших підприємств.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У колективній монографії:

1. Демченко Т.А. Методика проведення економічного аналізу оборотних активів / Т.А.Демченко // Економіка України: проблеми економічного розвитку. Колективна монографія; за ред. В.Ф.Беседіна, А.С.Музиченка.- К.: НДНІ, 2007.-448с. (34,3 д.а., авт. - 0,42 д.а.)

у наукових фахових виданнях:

2.Демченко Т.А. Визнання та характеристики активів у різних системах обліку / Т.А.Демченко // Актуальні проблеми економіки. - 2005.- №12. – С.157-162 (0,25 д.а.)

3. Демченко Т.А. Дослідження основних концепцій оцінки активів / Т.А.Демченко // Актуальні проблеми економіки. - 2006.- №3. – С.97-102 (0,31д.а.)

4. Демченко Т.А. Моделювання оцінки вартості активів підприємства / Т.А.Демченко // Актуальні проблеми економіки. - 2006.- №4. – С.31-36 (0,36 д.а.)

5. Демченко Т.А. Бухгалтерська модель оцінки активів фармацевтичного промислового підприємства / Т.А.Демченко // Актуальні проблеми економіки. - 2006.- №6. - С.173-179 (0,38 д.а.)

6. Демченко Т.А. Нові методи використання інформаційної бухгалтерської комп'ютерної програми в обліку активів підприємств / Т.А.Демченко // Актуальні проблеми економіки. - 2006.- №7. - С.158-166 (0,42 д.а.)

7.Демченко Т.А. Особливості бухгалтерського обліку і оцінки оборотних активів на фармацевтичних промислових підприємствах / Т.А.Демченко // Бухгалтерський облік і аудит. - 2007.- №8. –С.35-40 (0,38 д.а.)

8. Демченко Т.А. Економіко-математичне моделювання активів фармацевтичних промислових підприємств / Т.А.Демченко // Актуальні проблеми економіки. - 2006.-№8. - С.105-112 (0,39 д.а.)

9. Демченко Т.А. Факторний аналіз ефективного формування та використання оборотних активів фармацевтичних промислових підприємств / Т.А.Демченко // Актуальні проблеми економіки. - 2007.-№5.-С. 105-112 (0,36 д.а.)

10. Демченко Т.А. Оборотні активи та їх відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності / Т.А.Демченко // Актуальні проблеми економіки. - 2007.-№9. – С.179-184(0,33 д.а.)

в інших виданнях:

11. Бухгалтерський облік із використанням комп'ютерних технологій: на прикладі програми "1С:Бухгалтерія 7.7. для України" (Практикум) / [КрисюкВ.І, Дякон В.М., Демченко Т.А.]. - К.: Вид-во Європ.ун-ту, 2006.- 173с. (11,2 д.а., авторський матеріал 6,4 д.а.)

12. Демченко Т.А. Особливості інформаційного забезпечення ведення бухгалтерського обліку з використанням ПК. / Т.А.Демченко // 36. наук. праць 8 Міжнар.

наук.-практ. конф. [«Інформаційні технології в економіці, менеджменті і бізнесі. Проблеми науки, практики, освіти»].-Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – Ч.2.- С.154-156 (0,09 д.а.)

13. Демченко Т.А. Проблеми вибору ефективного методу оцінки вибуття запасів/Т.А.Демченко // Зб. наук. праць 11 Міжнар. наук.-практ. конф. [«Інформаційні технології в економіці, менеджменті і бізнесі. Проблеми науки, практики, освіти»].-Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2006. – Ч.1.- С.134-136 (0,09 д.а.)

14. Демченко Т.А. Значення вибору і застосування нових інформаційних систем і технологій обліку в діяльності промислового підприємств / Т.А.Демченко // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції [«Міжнародні тенденції розвитку бухгалтерського обліку і аудиту та перспективи для України»], (Київ, 19 трав.2006р.)-К.: КНЕУ, 2006.- С.140-142 (0,11д.а.)

15. Демченко Т.А. Методи економічного аналізу оборотних активів та їх використання в діяльності фармацевтичного підприємства / Т.А.Демченко // Тези доповідей 8 міжнародної науково-практичної конференції [„Теорія і практика сучасної економіки”] – Черкаси, 2007.- С.411-413 (0,09д.а.)

АНОТАЦІЯ

Демченко Т.А. Облік, аналіз та оцінка оборотних активів (на прикладі промислових підприємств фармацевтичної галузі). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2008.

Дисертацію присвячено поглибленню теоретичних питань та подальшій розробці практичних засад обліку, аналізу і оцінки оборотних активів фармацевтичних підприємств та висвітленню їх ролі в системі реформування бухгалтерського обліку в Україні. Результатом проведеного дослідження є: поглиблення економічної сутності та трактування таких економічних категорій, як «активи», «оборотні активи», «поточні активи»; удосконалення теоретичних підходів до класифікації оборотних активів через виділення та доповнення класифікаційних ознак, що притаманні фармацевтичній галузі; визначення методичного інструментарію вибору і проведення оцінки оборотних активів; виділення в окрему групу готову продукцію та незавершене виробництво з метою оцінки та найбільш прийнятні методи щодо їх оцінювання для фармацевтичних підприємств, типові кореспонденції рахунків з рекомендаціями щодо їх аналітичного обліку; поглиблення класифікації дебіторської заборгованості з метою її оцінки, порядок і облік безнадійної заборгованості на окремому субрахунку, рекомендації щодо аналітичного обліку та форму облікового реєстру; обґрунтування моделювання оцінки ринкової вартості підприємства; удосконалення економічного аналізу ефективності використання оборотних активів; розробка багатофакторної економіко-математичної моделі визначення ефективності використання оборотних активів на фармацевтичних підприємствах; використання рекомендацій з удосконалення обліку і аналізу оборотних активів на основі застосування сучасних комп'ютерних технологій.

Ключові слова: активи, оборотні активи, поточні активи, оцінка, багатофакторна економіко-математична модель, комп'ютерні технології.

АННОТАЦИЯ

Демченко Т.А. Учет, анализ и оценка оборотных активов (на примере промышленных предприятий фармацевтической отрасли). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (за видами экономической деятельности). – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, 2008.

Диссертация посвящена углублению теоретических аспектов и дальнейшей разработки практических методик учета, анализа и оценки оборотных активов

фармацевтических промышленных предприятий и их роли в системе реформирования бухгалтерского учета в Украине.

На основе изучения, критического рассмотрения и обобщения современной терминологии углублено экономическую сущность понятия «текущие активы». Предложено использовать определение текущие активы, так как оно является более широким понятием, чем оборотные активы и глубже отображает реальные операции на предприятии в текущем периоде. Определено, что в состав текущих активов входят активы, которые: назначены для собственного использования предприятием на протяжении одного производственного цикла его деятельности, или одного года с даты баланса; находятся на предприятии для реализации сроком, не более одного года с даты баланса; являются денежными средствами либо активами, которые им эквивалентны и неограниченны в своем использовании.

В работе обосновано классифицировать текущие активы: за характером использования в производственном процессе, за правом собственности, за уровнем ликвидности, за составом, за местом в кругообороте капитала, за видами источников возникновения, за уровнем риска эффективности использования, что обеспечит надлежащие условия для проведения учета, контроля, анализа и планирования оборотных активов на фармацевтических промышленных предприятиях.

Установлено, что в процессе управления деятельностью фармацевтического промышленного предприятия огромное значение имеет совокупная стоимостная оценка оборотных активов. Предложено использование методического инструментария выбора и проведения оценки оборотных активов путем выделения основных этапов процесса оценивания, причинно-следственных связей между ними, определения содержания, параметров и процедур, которые их характеризуют с целью научно – обоснованного процесса оценивания и выявления факторов влияния на выбор методов оценки.

Дополнена методика учета дебиторской задолженности за счет углубления классификации дебиторской задолженности с целью ее оценки, порядка и учета безнадежной задолженности на отдельном субсчете, рекомендаций по аналитическому учету и форме учетного регистра, что обеспечит реальную оценку дебиторской задолженности соответственно требованиям рыночной экономики.

В диссертации предложено выделить в отдельную группу готовую продукцию и незавершенное производство с целью оценки и наиболее приемлемые методы их оценивания для фармацевтических промышленных предприятий, типичные корреспонденции счетов с рекомендациями для их аналитического учета, что обеспечит возможность более достоверно определить реальную стоимость активов предприятия и влияние на конечные результаты хозяйственной деятельности.

Установлено, что для обеспечения эффективного управления оборотными активами необходимо выявить основные факторы, которые влияют на использование оборотных активов на каждой стадии их кругооборота, и определить их влияния на результаты производственно-хозяйственной деятельности фармацевтического предприятия.

В результате определения основных факторов влияния на эффективность использования оборотных активов и их ранжирования. Разработано много-факторную экономико-математическую модель определения эффективности использования оборотных активов на фармацевтических промышленных предприятиях, а также квадратические зависимости прибыли от объема оборотных активов и себестоимости реализованной продукции.

Выделено группы и соответственно системы показателей финансового состояния промышленного фармацевтического предприятия, принципы компьютеризации аналитических расчетов, а также создано программный модуль для проведения аналитических исследований, где оборотные активы размещено в зависимости от быстроты их ликвидности, а пассивы в зависимости от срочности их оплаты, что расширит аналитические возможности и обеспечит аналитическую обоснованность в принятии оперативных управленческих решений.

Ключевые слова: активы, оборотные активы, текущие активы, оценка, много-факторная экономико-математическая модель, компьютеризация.

ANNOTATION

Demchenko T. Account, analysis and estimation of circulating assets (on the example of industrial enterprises of pharmaceutical industry). - Manuscript.

The dissertation thesis to gain the scientific degree of candidate of economic science in specialty 08.00.09. – Accounting, analysis and auditing (on the types of economic activity).- Kiev National University named after Taras Shevchenko, Kiev, 2008.

Dissertation is devoted to the deepening of theoretical questions and subsequent development of practical principles of accounting, analysis and estimation of circulating assets of pharmaceutical industrial enterprises and illumination of their role in the system of reformation of book-keeping in Ukraine. The results of the conducted research are: deepening of economic essence and interpretation of such economic categories as «assets», «circulating assets», «current assets»; an improvement of the theoretical ways to the classification of circulating assets through a selection and addition of classification signs, that inherent pharmaceutical industry; determination of methodical tool of choice and carrying an estimation of circulating assets; selection in a separate group the prepared products and production with the purpose of estimation and most acceptable methods in relation to their evaluation for pharmaceutical industrial enterprises, typical correspondences of accounts with the recommendations in relation to their analytical accounting; deepening of classification of debts receivable with the purpose of its estimation, order and account of hopeless debt on a separate sub-account, recommendations in relation to the analytical accounting and form of roll register; grounding of design of estimation of market value of enterprise, welfare of shareholders, choice and application of estimation of circulating assets; improvement of economic analysis of efficiency of the use of circulating assets; development of multivariable economic mathematical model of determination of efficiency of use of circulating assets on pharmaceutical industrial enterprises; the use of recommendations on improvement of accounting and analysis of circulating assets on the basis of application of modern computer technologies.

Key words: assets, circulating assets, current assets, estimation, multivariable economic mathematical model, computer technologies.

Підписано до друку «10» грудня 2008р.

Формат 60×84/16

Умов. друк. арк. 0,9

Тираж 100 прим.

Офсет. папір

Облік.-вид. арк. 0,9

Замовлення №

Офсет. друк